

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

**Užsienio baltistikos centrų ir Lietuvos mokslo ir studijų
institucijų bendradarbiavimo skatinimas (Nr. 09.3.1-ESFA-V-
709-01-0002)**

1.2.1. Tarptautinis akademinis baltistų seminaras

BALTISTŲ AGORA: LITERATŪRA, KULTŪRA, MITOLOGIJA

**Ryga, viešbutis Semarah Hotel Metropole, Aspazijas bulvāris 36/38
2017 m. spalio 12 – 14 d.**

TEZĖS

Ričardas PETKEVIČIUS (Lorándó Eötvöso universitetas, Vengrija)

Latvistikas 25. jubileja Ungārijā

Latviešu valodas mācīšanai Ungārijā ir jau 25 gadus ilga vēsture. Valodas praktiskās stundas tikušas piedāvātas divās Ungārijas augstskolās – no 1992. līdz 2013. gadam Rietumungārijas Universitātes Sombathejas nodaļā (šobrīd *Lorānda Etveša Universitātes Sombathejas nodaļa/ Eötvös Loránd Tudományegyetem – Savaria Egyetemi Központ*, respektīvi *ELTE-SEK*, līdz 2017. gada februārim *Nyugat-magyarországi Egyetem – Savaria Egyetemi Központ*, respektīvi *NYME-SEK*, līdz 2008. gada janvārim *Dāniela Beržeņi Sombathejas pedagoģiskā augstskola / Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola*) un kopš 1993. gada Budapeštas Lorānda Etveša Universitātes (*Eötvös Loránd Tudományegyetem*, respektīvi *ELTE*) Slāvu un Baltu filoloģijas institūtā (*Szláv és Balti Filológiai Intézet*, dibināts 1999. gadā).

Rietumungārijas Universitātes Sombathejas nodaļā latviešu valodas kurss bija Somugristikas katedras pārziņā (lektorāts piederēja Urālistikas katedrai / *Uralisztikai Tanszék*, 1992–2013). Tas

tika piedāvāts kā brīvas izvēles priekšmets, turklāt „Dzintara ceļā” ietvaros tika mācīta arī Baltijas tautu literatūra, kultūra un vēsture.

Savukārt Budapeštas Universitātes Slāvu un Baltu filoloģijas institūtā (lektorāts pieder *Krievu valodas un literatūras katedrai / Orosz Nyelvi és Irodalmi Tanszék*, līdz 2007. gadam *Austrumslāvu un baltu filoloģijas katedrai / Keleti Szláv és Balti Filológiai Tanszék*, 1995–2007) latviešu valodas studijas ir iekļautas slāvu valodu studiju grupā, un tās piedāvā kā brīvas izvēles (slāvu vai) baltu kā otras valodas priekšmetu, turklāt Baltijas tautu civilizācijas priekšmetā tiek prezentēta arī lietuviešu un latviešu kultūrvēsture. Katru gadu latviešu valodu te mācās vidēji 4 – 5 studenti. Vairākiem studentiem pamata specialitāte ir slāvistika, somugristika vai vēsture.

Referātā tiks aplūkoti paveiktie darbi latvistikas jomā Ungārijā. Tiks stāstīts par to, kāda bijusi pagātne, kāda ir tagadne un kāda varētu būt nākotne.

**Dr. Vaida NAŠLĒNAITĒ EBERHARDT, stud. Philipp BÜCH, Franziska RAßMANN
(Frankfurto prie Maino Goethe's universitetas, Vokietija)**

The Work of the Center for Baltic Studies at Goethe University Frankfurt/Main

In this joint talk we would like to present the work of the young Center for Baltic Studies of the Institute of Empirical Linguistics at Goethe University Frankfurt/Main. Our projects include: A translation of the Lithuanian edition of Pietro Dini's „Baltų kalbos“, the annotation of Old Lithuanian texts such as the Catechism of Mažvydas, the poems of Kristijonas Donelaitis, the Lithuanian-German Online Dictionary (LIDEW), as well as upcoming projects.

Prof. dr. Vidas KAVALIJAUSKAS, stud. Irakli CKHVIMIANI (Gruzijos technikos universitetas, Gruzija)

Lietuvių kultūros pėdsakai Gruzijoje (XIX–XX a. pr.)

Lietuvą ir Gruziją sieja seni kultūriniai kontaktai. Per Gruziją nusidriekusi senuoju šilko keliu atkeliavęs lietuviškas gintaras (jo pavyzdžių gausu vakarinėje Gruzijoje), pirmasis diplomatinis kontaktas užfiksuotas Lietuvos Metrikoje (XV a.), XX a. pr. būsiamasis Gruzijos patriarchas Kirionas darbavosi Kauno Pažaislio vienuolyne, rinko lietuvišką medžiagą, mokėsi lietuvių kalbos. Seminare „Baltistų agora: literatūra, kultūra, mitologija“ norima plačiau pristatyti keturių lietuvių (A. Vilkutaičio-Keturakio, A. Vienuolio, P. Vileišio ir J. Chodzkos) veiklą ir

paliktus lietuviškos kultūros pėdsakus Gruzijoje. A. Vienuolio ir P. Vileišio atminimas įamžintas Tbilisyje (memorialinės lentos lietuvių ir gruzinų kalbomis), Antano Vilkutaičio-Keturakio – Boržomyje (paminklas).

Doc. dr. Edmundas TRUMPA (Latvijos universitetas, Latvija)

Spaudos draudimo ideologiniai aspektai Lietuvoje ir Latvijoje

Istorikų ir filologų darbuose pakankamai išsamiai atskleidžiamos aplinkybės, kuriomis XIX a. antrojoje pusėje lietuviškiems bei latgališkiems leidiniams Rusijos europinės dalies gubernijose imtas taikyti draudimas spausdinti ir platinti leidinius lotyniškuoju šriftu bei įvesti švietimo gimtąja kalba apribojimai. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys į faktus, liudijančius, kad draudimo procesas buvo gana spontaniškas, prieštaringas. Pavyzdžiui, 1861 m. panaikinus baudžiąvą iš pradžių būta siūlymų ne drausti, o plėsti lietuviškų mokyklų švietimo tinklą, net kurti lietuvių kalbos katedras universitetuose. Kodėl ketinimai pakrypo priešinga linkme? Kaip ano meto Rusijos visuomenės veikėjai įsivaizdavo mūsų tautas? Ar draudimas įsigaliojo visoje Latvijoje, ar tik Latgaloje? Ar latgaliečiai turėjo savo Mažąją Lietuvą ir knygnešius? Kokias spaudos draudimo pasekmes jaučiame iki šiol?

Prof. Skirmantas VALENTAS (Šiaulių universitetas, Lietuva)

Baltiškojo pasaulio kūrimo modelis Vlado Braziūno poezijoje

Pranešimas skirtas implicitinei (Гаспаров 2015) mitologinei informacijai. Svarbiausia sąvoka – „didinti, didėti, platinti“. Skiriami du variantai. **Pirmasis** – horizontalus didinimas – **deiwos* sfera, sujungta su veiksmazodžiu **eis-* (*Aestii* < **ei-s-* / **oi-s-*; Vėlius 1883) ir susijusi su **angi(s)* // **Andāj-* (Greimas 1979/ 1990) ir / arba **ana-deivas* (Benveniste 1979/1990; Karaliūnas 2009). **Antrasis** – vertikalus didinimas – *alaus* (galimà sąsaja su **el-* „tekėti, bėgti“; Топоров 1975, Vaitkevičienė 2015, Laurinkienė 1996; 2012). Alaus sąsaja su Perkūnu (*volēs* < **uāl-* įvardijamos *Dievo paukščiais*, plg. lo. *volāre* „skristi“), įkaitintais metamais į kubilą akmenimis – žaibais ir griautiniu (Gieysztor 2006/2014).

Dokt. Aukšė NOREIKAITĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Latvijos lietuvių etninio tapatumo raiška XXI a. pr.

Pranešimas skirtas aptarti, kaip formuojasi ir reiškiasi Latvijos lietuvių etninis tapatumas XXI a. pradžioje. Remiamasi autorės 2016–2017 m. atliktais etnografiniais lauko tyrimais Rubos, Liepojos, Bauskės, Preilių ir Daugpilio apylinkėse.

Latvijos lietuvių tapatumas analizuojamas pasitelkiant F. Barth teoriją apie tapatumo konstravimą braižant socialines ribas socialinėje erdvėje (Barth 1969). Todėl šiame tyrime ypač svarbi lietuvių ir latvių tarpusavio santykių analizė skirtingose vietovėse. Atkreipiamas dėmesys, kaip per kasdienius tų etninių grupių kontaktus, susiduriant su *kitoniškumu*, pasireiškia konkretūs lietuvių tapatumą išreiškiantys ženklai, kurie dažnai pačioje Lietuvoje nereprezentuoja lietuviškosios tapatybės.

Doc. dr. Greta LEMANAITE-DEPRATI (Krokuvos Jogailaičių universitetas, Lenkija)

***Młoda Polska* ir lietuvių literatūros modernėjimo procesas**

Lietuvių literatūroje XX amžiaus pradžioje įvyko staigus permainų proceso posūkis. Į iki tol vyravusio realizmo vietą pradėjo sprautis simbolizmo ir netgi nedrąsūs dekadentizmo reiškiniai. Vienas pirmųjų ir bene ryškiausių šios srovės sekėjų buvo J. A. Herbačiauskas. Gana lengvai pastebimi šios ideologijos pėdsakai ir S. Kymantaitės debiutinėje kūryboje. Verta pastebėti, kad tiek vienas, tiek kitas autoriai veikusiai buvo gerokai paveikti lenkų *Młoda Polska* judėjimo. Norėtusi pasvarstyti, kaip ir ar iš viso ši gana ryškiai Europoje pasireiškusio srovė koku nors būdu paveikė lietuvių autorių kūrybą, kas buvo perkelta į lietuvių literatūros erdves, o ko buvo atsisakyta, kokios to priežastys ir pasekmės? Ypatingas dėmesys kreipiamas į Krokuvoje XX amžiaus pradžioje vykusius procesus.

Dr. Aistė KUČINSKIENĖ (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

Vaižgantas ir Latvija

Juozo Tumo-Vaižganto (1869–1933) biografija labai susijusi su Latvija: 1893 m. jis paskirtas vikaru į Mintaują (Jelgavą), čia gyveno iki 1895 m. Vėliau nuo 1914 m. iki 1917 m. buvo apsistojęs Rygoje, kur redagavo lietuvių laikraštį *Rygos garsas*. Savo ruožtu, Vaižgantas intensyviai rašė apie lietuvių santykius su latviais, latvių kultūrą ir literatūrą. Pranešime, pasitelkiant Vaižganto publicistiką ir epistoliką, apžvelgiamos iki šiol tyrimuose mažai aktualizuotos Tumo mintys

„latviškai lietuviško alijanso“ (iš laiško Aleksandrui Dambrauskui-Adomui Jakštui) tema. Taip pat aptariami *Rygos garso* straipsniuose lietuvių auditorijai pateikiami latvių literatūros, dailės, visuomenės pristatymai, išryškinant esmingą Tumo strategiją: latvių situaciją pabrėžti kaip galinčią lietuvius pamokyti, bei pristatant ją kaip probleminę Vaižganto pasaulėžiūrai artimo moderniojo nacionalizmo atžvilgiu. Svarstoma, kiek Tumo viešojo ir privačiojo pozicijos brolybės klausimu koreliuoja su kitų lietuvių kultūros veikėjų tuo metu keltomis tautų vienybės idėjomis.

Beatrix TÖLGYESI (Lorándo Eötvöso universitetas, Vengrija)

Lietuvių turisto nuotyčiai tarpukario Vengrijoje ir Latvijoje – iš Jurgio Savickio kelionių apybraižų

Savo pranešime pristatysiu, kaip žymus novelistas, tarpukario Lietuvos diplomatas Jurgis Savickis matė tuometinę Vengrijos Karalystę, kaip ją lygino su Lietuva, kokie buvo jo kelionės įspūdžiai kelionių apybraižų knygoje *Kelionės* (išleistoje 1938 metais). Taip pat planuoju nusakyti jo įspūdžius Lietuvos kaimynystėje, Latvijoje, iš knygų *Kelionė per Lietuvą* (iš 1919 m.) ir *Atostogos* (iš 1928 m.). Manau, kad Savickio kūrybos šis menkiausiai žinomas aspektas taip pat yra vertas dėmesio, nes gali atskleisti įdomių detalių apie tuometinę Lietuvą.

Stud. Lesław GÓRAL (Varšuvos universitetas, Lenkija)

Vaira Vīķe-Freiberga – baltiete, kura stāsta par Baltiju pasaulei

Referātā tiks stāstīts par V. Vīķi-Freibergu kā politiķi, kura vēsta pasaulei par Baltiju, tās cilvēkiem, vēsturi, mūsdienīgām problēmām, pašreizējo Latviju un Baltiju.

Darba pamatpunkti:

- V. Vīķes-Freibergas biogrāfija,
- viņas attiecības ar Baltiju, kad dzīvoja emigrācijā,
- V. Vīķe-Freiberga – prezidente. Darbs, Baltijas attiecības ar pasauli (ceļš uz NATO un ES)
- V. Vīķes-Freibergas visnozīmīgākie darbi un nopelni Baltijai.

Dokt. Ernesta KAZAKĖNAITĖ (Vilniaus universitetas, Lietuva)

Baltų kalbos ir Biblija

Pirmoji Biblija tautine kalba – itin svarbus kultūrinis įvykis. Dėl istorinių ir politinių aplinkybių vienomis kalbomis Biblijos buvo spausdinamos anksčiau, pavyzdžiui, vokiečių (1466) ar švedų (1541), kitomis – vėliau, pavyzdžiui, latvių (1694), lietuvių (1735) ar estų (1739). Nors dėl tuometės, t. y. XVII amžiaus, politinės situacijos pirmoji Biblija latvių kalba labiau susijusi su Biblijos estų kalba vertimu (norėta vienu metu rengti vertimus į latvių ir estų kalbas), bendrų tendencijų esama ir gretinant su lietuvių. Būtent tai – Biblijos vertimo baltų kalbomis istorijos bendrumai ir skirtumai – bus pristatomi pranešime.

Stud. Mortimer DRACH (Frankfurto prie Maino Goethe's universitetas, Vokietija)

On the importance of Jonas Bretkūnas' Lithuanian Bible manuscript for historical linguistics, with some suggestions for a digital edition

Jonas Bretkūnas' Lithuanian translation of the Bible never saw print. This was a blow to him, but a stroke of luck for linguists because it meant the preservation of his complete working manuscripts. I will give a short overview of the manuscripts, discuss their importance for Lithuanian historical linguistics, and make some suggestions regarding a digital edition.

Dokt. Felix THIES (Frankfurto prie Maino Goethe's universitetas, Vokietija)

Svetimos kilmės vardų integravimas Daukšos *Postilėje* (1599)

Skoliniai, ir slavizmai, ir germanizmai, 16-ojo ir 17-ojo a. lietuvių kalbos tekstuose gerai aprašyti, ypač iš etimologinės ir fonologinės perspektyvos (Būga 1924, Skardžius 1943, Urbutis 1992, 1993, Čepienė 2006 ir kiti). Tačiau mažiau dėmesio buvo skirta morfologinio integravimo klausimui.

Dauguma 16-ojo a. tekstų – vertimai, visų pirma iš lenkų ir vokiečių kalbų. Vardai (asmenvardžiai ir vietovardžiai) šiuose tekstuose gali būti ir lotynų, graikų bei hebrajų kalbų kilmės. Kitaip nei lietuvių kalba, visos šios kalbos turi linksnius be galūnės (arba su nuline galūne).

Valeckienė (1967) aprašė skolinių integravimo į dabartinę lietuvių kalbą bruožus (žodžiai su kietu priebalsiu linksniuojami pagal *a*, žodžiai su minkštu priebalsiu pagal *ja*-linksniuotę).

Voitkevič (2010) parodē, kad Daukšos *Postilėje* žodžiai su minkštu priebalsiu linksniuojami pagal *ju*-klasę.

Vardai skiriasi nuo daiktavardžių dar ir tuo, kad vardai gali būti vartojami be fleksinės galūnės. Daukšos *Postilėje* tokie vardai be galūnės pasitaiko tik vns. vardininko ir šauksmininko linksniuose, kituose tekstuose – ir kituose linksniuose, pvz. kilmininke, naudininke (Bretkūno Biblija), retai dar ir antriniuose vietininkuose (Chylinskis).

Pranešime pristatomi vardų (asmenvardžių ir vietovardžių) integravimas į lietuvių kalbos morfologinę sistemą Daukšos *Postilėje* bei jo fonologiniai pagrindai, taip pat neintegruotų vardų sintaksinis vartojimas.

Dr. Justyna PRUSINOWSKA (Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, Lenkija)

Kam elle, kam šķīstītava? Viena poļu izteiciena latviskā dzīve

Jau no pirmajiem 17. gs. gadiem poļu literatūrā populārs kļuva izteiciens, kura visplašāk pazīstams variants skan šādi: *Regnum Polonorum est coelum nobiliorum, paradisus Iudaeorum, infernus rusticorum et aurifodina advenarum* (Polija ir muižniekiem debesis, žīdiem paradīze, zemniekiem elle un svešiniekiem zeltā bedre). Īsā laika posmā šo anonīma autora paskvilas fragmenta, kurā atspoguļota toreizējās Polijas sociālekonomiskā situācija semantiskās saknes sāka dzīt atvases negaidīta virzienā. 1695. g. izteiciens tika izmantots Kristiāna Kelha hronikā kā brīnišķīga analogija zemnieku stāvokļa Vidzemē apzīmēšanai, taču ar vienu būtisku atšķirību – latviskā sentences variantā nav minēti žīdi, bet uzmanības centrā izvirzās zemnieki (*muižniekiem debesis, garīdzniekiem paradīze, svešiniekiem zeltā bedre un zemniekiem elle*). Laika gaitā formula tika izrauta no poļu konteksta un sāka dzīvot savu atsevišķo dzīvi. Ar tās dažādo variantu palīdzību bija raksturojami gan poļu valdīšanas laiki, gan padomju realitāte. Referātā tiks aplūkots izteiciena ienākšana un iesakņošana latviešu literatūras un īpaši historiogrāfijas laukā, tā nozīmes un nokrāsu pārmaiņas, kā arī salīdzināts un analizēts bieži atšķirīgs latviešu un poļu variantu attīstības ceļš un izmantošanas veids.

Doc. dr. Regina KVAŠYTĖ (Šiaulių universitetas, Lietuva)

Naujausi latvių grožinės literatūros vertimai į lietuvių kalbą (2013–2016)

Latvių literatūra nėra iš gausiai į lietuvių kalbą verčiamų literatūrų, vis dėlto latvių autoriai ir jų grožiniai kūriniai žinomi Lietuvoje. Pranešime kalbama apie latvių autorių grožinių kūrinių vertimus į lietuvių kalbą, pasirodžiusius per pastaruosius ketverius metus. Tikslas – susisteminti duomenis ir išnagrinėti įvairiais aspektais 2013–2016 m. laikotarpiu į lietuvių kalbą išverstus latvių autorių grožinius kūrinius. Iš viso išleistos 9 grožinės literatūros knygos (plg. 1990–2012 m. išleistos 58 knygos), iš jų 2013 m. – 2, 2014 m. – 2, 2015 m. – 1 ir 2016 m. – 4. Pagal žanrus tai daugiausia proza – romanai ir prisiminimai. Išversti Ingos Abelės, Dagnijos Dreikos, Valentynos Freimanės, Evos Martužos, Zentos Maurinios, Valdžio Rūmnieko ir Andrejo Miglos, Rutos Skrebelės ir Maros Zalytės kūriniai, o viena knyga – Anos Saksės *Pasakos apie gėles* – perleista jau trečią kartą (Renatos Zajančkauskaitės 1969 m. vertimas). Po dvi knygas išvertė Dzintra Elga Irbytė, Jurgis Banevičius ir Renata Zajančkauskaitė, o Bronė Balčienė, Erika Drungytė ir Edmundas Untulis – po vieną. Išskirtinis šio laikotarpio bruožas – išverstos neseniai latviškai parašytos knygos.

Stud. Anita OBENAU (Frankfurto prie Maino Goethe's universitetas, Vokietija)

Some features of translating a Lithuanian text into German

What are the main difficulties one has to face when translating a Lithuanian text into German? In my presentation I'd like to focus on that question, both considering poetry and prose. To give a concrete example I'll present the translation of a poem by Dainius Dirgėla and a translated short story by Jurga Tumasonytė.

Dokt. Skaistė BARKUTĖ (Klaipėdos universitetas, Lietuva)

Sociologinė sąžinės samprata lietuvių ir latvių literatūroje

Visuomenės nario vykdomi įsipareigojimai, kuriuos nustato visuomenėje galiojančios teisės normos ir papročiai, visada bus objektyvi ir nuo asmens valios nepriklausanti tikrovė. Tačiau

socialiniai reiškiniai yra žmogaus veiklos produktai. Pagrįstai kyla klausimas: koks santykis tarp visuomenėje įteisintų objektyvių normų ir jos nario individualios subjektyvios sąžinės? Pranešime siekiama apibrėžti sąžinės fenomeną, išskiriant sudedamąsias dalis ir atskleisti jos veikimo ypatumus visuomeninėje erdvėje, veikiant vienokioms ar kitokioms socialinėms aplinkybėms. Laikantis tradicinės nuomonės, jog sąžinė yra žmogaus viduje esantis žinojimas, kas yra moraliai gera ir kas yra moraliai bloga, pranešime daugiau dėmesio skiriama sąžinės klydimo atvejams arba situacijoms, kai kyla abejonių dėl sąžinės kaip teisingumo reikalavimą vykdančio autoriteto. Pasirinktuose lietuvių autorių – Jono Biliūno, Vinco Krėvės, Petro Cvirkos ir Motiejaus Valančiaus – ir latvių autorių – Harijso Gulbio, Martinio Kalndruvos ir Reginos Ezeros – kūrinuose rekonstruojami skirtingi sąžinės tipai, įsitikinimų teisingumo ir klaidingumo santykis bei skirtinga socialinio konteksto įtaką protagonistų sąžinės sprendimams.

Stud. Indrė KRUPAVIČIŪTĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Dvasinė tremtis Alfonso Nykos-Niliūno ir Zentos Maurinios dienoraščiuose

Lietuvių ir latvių egzilio literatūra savo likimu turi ištis panašių atspalvių. Alfonso Nykos-Niliūno ir Zentos Maurinios dienoraščiams būdingas ypatingas intertekstualumas. Skaitytojas privalo būti išsilavinęs, kad galėtų visavertiškai suvokti rašytojų turimas omenyje potekstes bei mintis. Abu autoriai į savo įrašus mėgsta įtraukti svetimų kalbų žodžius bei posakius, kurie dar labiau suintensyvina intelektualinį teksto krūvį. Tiek A. Nyka-Niliūnas, tiek Z. Maurinia savo dienoraščiuose atskleidžia autentišką būties ir laikmečio specifiką, kuri leidžia mums suprasti ne tik fizinės tremties sunkumą, bet dar labiau slegiančią dvasinės tremties našą.

Dr. Daiva ŠEŠKAUSKAITĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Baltiškojo pasaulio apibrėžtis

Pranešime nagrinėjamas baltiškojo pasaulio supratimas, kurį pažįstame iš raštų, metraščių, kronikų. Baltiškiosios religijos, tikėjimo, švenčių aprašymai teikia peno įsivaizduoti protėvių gyvenimą. Politika. Dievų paskirtis ir funkcijos. Kalendorinių, šeimos, kaimo (sodnos, bendruomenių) švenčių svarba, apeigos ir atributika. Žinios apie augalus ir jų vartojimą. Socialinė padėtis. Karyba. Suformuota baltiškojo pasaulio schema lyginama su šiuolaikinio neopagonio, latvio lietuvio ar prūso – religingo gamtos žmogaus – baltiška pasaulėjauta ir pasaulėžiūra.

Aldis PŪTELIS (Latvijas universitetas, Latvija)

**Kad visiem baltiem bija viens priesteris.
Priekšstati par baltu mitoloģiju senākajos rakstu avotos**

Senākajos rakstītajos avotos ziņas par baltu mitoloģiju kopumā un latviešu mitoloģiju īpaši ir visai skopas. Pirmie plašākos aprakstus piedāvājošie avoti vedina domāt, ka visiem baltiem bijuši vieni dievi, viens augstākais priesteris un viena galvenā svētvieta. Šādi uzskati pētnieku aprindās saglabājas līdz 19. gadsimta otrajai pusei, kad tie tiek pakāpeniski noraidīti, īpaši pēc tam, kad kļūst pieejami plašāki folkloras vākumi, kas atspoguļo reālo situāciju. Tomēr process, kā šī dievību sistēma veidojas, tiek interpretēta un piedēvēta dažādām tautām, ir ārkārtīgi pamācošs no pētniecības viedokļa.

Dokt. Rokas SINKEVIČIUS (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

Dangiškųjų vedybų mito motyvai: priskiriami ir spėjami

Pranešimo tikslas – pristatyti motyvų grupę, kurią tyrinėtojai priskiria dangiškųjų vedybų mitui, remiantis lietuvių, latvių, baltarusių tautosakine medžiaga. Kai kurie motyvai sudaro šio mitologinio komplekso pagrindą, o kiti tik šliejasi prie jų, gal net yra atsitiktiniai, atsiradę dėl dainų kontaminacijos ir pan. Trumpai pažvelgsime į vaizdinių savitumą arba pasikartojimą tolimesnių etnosų ir epochų mitologijose. Kelsime klausimą, ar galima kalbėti apie skirtingus mito variantus lietuvių ir latvių tradicijose.

Dokt. Giedrė BUIVYTĖ (Vilniaus universitetas, Lietuva)

**Unveiling the Cosmogonic Myth in the Songs of the *Poetic Edda* and
Lithuanian Calendar Songs**

Reflexes of the Indo-European cosmogonic myth are embedded in *both* the poems of the *Poetic Edda* – *Völuspá* and *Vafþrúðnismál* – and Lithuanian calendar songs. In the poetic narrative, it is imagery that helps reveal the hidden (symbolic) meaning of the narrative content; moreover, imagery exhibits the connection between the two worlds – the sacred (the divine) and the profane

(the human). Likewise, motifs not only highlight the thematic component of the cosmogonic myth, but also find their reflection in the poetic formulae. With reference to the form of the narrative content, the method of comparative Indo-European poetics (Watkins 1995; West 2007; Veselovskij 1989) is of prominence, whereas the hidden meaning of the narrative is unravelled by applying the hermeneutic method of analysis.

Prof. Ieva KALNIŅA (Latvijas universitāte, Latvija)

Stāsta žanra atjaunotne jaunākajā latviešu literatūrā

Latviešu Literatūras gada balvu par labāko latviešu prozas darbu 2016. gadā saņēma Jana Egle par stāstu krājumu "Gaismā". Tā ir viņas pirmā prozas grāmata. Blakus J. Egles darbam kritikā labi novērtēti tika vēl divi stāstu krājumi – S. Kuzmina stāstu krājums "Pilsētas šamaņi" un D. Vīgantes krājums "Ledus apelsīns".

Visi trīs autori ir mācījušies Rakstnieku Savienības Literārajā Akadēmijā. Stāstiem raksturīga laba uzbūve, tie ir koncentrēti, dramatiski, ar labi veidotu vēstījumu, tēliem un valodu.

Jana Egle krājumā rāda smagas mūsdienu dzīves situācijas – nepilnas ģimenes (tēvs viens audzina dēlu, vecāmāte mazdēlu utt.), skartas tabu tēmas – pedofīlija, transvesija, laukos valda nabadzība un dzeršana. Bet arī šajā vidē ir gaisma – tā ir atsevišķos cilvēkos, kuri saglabā cilvēcību, rūpes par otru cilvēku. D. Vīgantes darbos ienāk vēsture un arī tajos dzīve ir skarba, bet arī te cilvēki mēģina saglabāt mīlestību un cilvēcību. S. Kuzmina darbi ir atšķirīgi – tajos dominē spēle, nejaušība, apstākļu sakritība, dzīve noris nedaudz eksperimentālā vidē, vairāki stāsti notiek globalizētā pasaulē.

2016. gadā jaunu stāstu autoru ienākšana prozā ir viens no spilgtākajiem tās notikumiem.

Aurelija KAŠKELEVIČIENĒ (Helsinki universitāte, Suomija)

Šiuolaikainās lietuviešu literatūras kursas Helsinkio universitātē

Pranešime aptariama Helsinkio universitātes nauja, nuo 2017/2018 m. m. patvirtinta lietuviešu kalbos BA studiju programma, atkreipiant dėmesį į lietuviešu literatūros kursus. Pasirinkę lietuviešu kalbos studijas pirmame kurse studentai pradeda mokytis praktinės kalbos ir išklausyti privalomą Lietuvos kultūros ir literatūros įvadinį kursą, dažniausiai neturėdami jokių išankstinių žinių apie Lietuvos kultūrą. Be to, privalomas yra lietuviešu grožinės literatūros (išverstos į suomių ir / arba

anglų kalbas) skaitymas. Antraisiais studijų metais su praktinės kalbos kursu yra rekomenduojamas skaitymo įgūdžiams ugdyti ir kultūrai pažinti skirtas kursas *Tekstai ir kontekstai*. Trečiaisiais studijų metais yra siūlomas pasirenkamasis Šiuolaikinės lietuvių literatūros kursas, kur studentai dėstytojo padedami skaito kūrinius lietuviškai. Ketvirtaisiais metais Vertimo į suomių kalbą kurse yra bandoma versti trumpus prozos kūrinius.

Pranešime aptariamas kūrinių parinkimas, problematika, skaitymo apimtis, kūrinių interpretavimas ir studentų vertinimas. Taip pat apžvelgiami Šiuolaikinės lietuvių literatūros kurso studentų baigiamieji rašto darbai. Studentų mintys ir atsiliepimai apie lietuvių literatūrą gali būti naudingi atrenkant kūrinius.

Dokt. Tiina KATTEL (Tartu universitetas, Estija)

Mariaus Ivaškevičiaus pjesė „Išvarymas“ Estijos nacionaliniame dramos teatre: atgarsiai

Lietuviškos pjesės Estijos teatrų repertuaruose yra tikra retenybė. 2016 m. balandžio 24 d. pirmą kartą po nepriklausomybės atgavimo Estijos nacionaliniame dramos teatre (Taline) vyko Lietuvos dramaturgo spektaklio – Mariaus Ivaškevičiaus pjesės „Išvarymas“ – premjera.

Spektaklio režisierius yra Hendrik Toompere jr. Trupėje daug Estijos teatro akademijos 2016 m. absolventų ir tiesiog jaunų aktorių.

Kaip kasmet Lietuvoje, taip ir Estijoje Tarptautinės teatro dienos proga, kovo 27 d., vyksta šventinis metinių teatro apdovanojimų įteikimas, kuris tiesiogiai transliuojamas per nacionalinę televiziją. Didelį publikos susidomėjimą ir M. Ivaškevičiaus pjesės aktualumą rodo vien faktas, kad „Išvarymas“ buvo nominuotas apdovanojimams netgi keturiuose kategorijose iš 6 pagrindinių nominacijų: geriausias režisierius, geriausias menininkas, geriausias pagrindinis vaidmuo (Benas), geriausias nepagrindinis vaidmuo (Vandalas). „Išvarymas“ šiais metais gavo daugiausiai nominacijų iš visų spektaklių.

Savo pranešime nagrinėsiu spektaklio atgarsius Estijoje. Kiek ir kokios kritikos spektaklis sulaukė, ką apie spektaklį ir jo tematiką mano patys aktoriai.

Nors ir Estijoje emigracijos problema aktuali, situacija nuo Lietuvos visgi skiriasi. Savo pranešime palyginimui pateiksiu Estijos emigracijos statistiką, taip pat palyginsiu M. Ivaškevičiaus pjesę su Pärnu „Endla“ teatro spektakliu „45 339 km² raba“ („45 339 km² pelkės“) – kaip Estijos teatralai mato ir kokiomis teatro priemonėmis perteikia emigracijos temą, kaip Estijos žiūrovai tą spektaklį priėmė.

Stud. Karolina MATUSZEWSKA (Varšuvos universitetas, Lenkija)

The ambiguous symbols of the suitcase in the theatre of metaphors of Rimas Tuminas and Eimuntas Nekrošius

In the Lithuanian theatre of metaphors the theme of travel is one of the most popular and ambiguous motifs. Its universal symbol is a suitcase – a sign of travel understood both as a return to the family home as well as an expedition in search of a new, better place on earth. It appears in various configurations and intensity in many performances. In my paper I'm analyzing the function of this motif in several performances by Rimas Tuminas (*Nusišypsok mums, Viešpatie, The Cherry Orchard, Servant of Two Masters*) and Eimuntas Nekrošius (*The Square, Pirosmeni, Pirosmeni..., A Day Longer Than A Century, Hamlet*).

Doc. dr. Vigmantas BUTKUS (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuva)

Literatūrinės baltistikos vieta bei samprata baltistikos, baltų filologijos moksle

Pranešime svarstomi šie klausimai. Kaip mokslininkų (daugiausia kalbininkų) apibrėžiamos sąvokos „baltistika“ ir „baltų filologija“? Kaip šios ap(s)ibrėžtys koreliuoja su baltistikos, baltų filologijos mokslo praktika? Kokiais atvejais baltistika ir baltų filologija integruoja literatūrą bei literatūros tyrimus, kokiais – ne? Koks yra minėtos integracijos tikslas, lūkesčiai, pobūdis ir perspektyvos? Kokios „specializuotos“ baltistikos ar baltų filologijos mokslo atšakos ir kaip susijusios su baltų literatūromis ir literatūrine baltistika?

Dr. Arūnas VYŠNIAUSKAS (Vilniaus universitetas, Lietuva)

Jonas Šliūpas ir lietuvių-latvių bendros valstybės idėja

Jonas Šliūpas (1861–1944) – lietuvių visuomenės veikėjas, labiausiai ir nuosekliausiai kėlęs bei puoselėjęs lietuvių ir latvių bendros valstybės idėją. Pranešime šios idėjos gimtis ir raida per J. Šliūpo asmenybę ir jo aplinkos prizmę bus pateikiama plačiame istoriniame fone, aprėpiant XIX a. paskutiniųjų ir XX a. pirmųjų dviejų dešimtmečių realijas, taip pat valstybingumo vizijas.

Bus pristatyti autoriaus atlikti šios problematikos tyrimai, pranešimą iliustruojant kartografinę ir kita ikonografinę medžiagą. Žadama atkreipti dėmesį į tai, kad XIX a. lingvistiniai tyrimai Europoje padarė didžiulį šuolį, nemažai ištirta nustatant ištisinius kalbų plotus ir t. t. Etnografinę ir kalbinę padėtį žyminčiuose žemėlapiuose lietuviai ir latviai nuo XIX a. vidurio dažnai buvo vaizduojami kaip vientisas giminingų kalbų arealas. Vienas iš jų – tai 1847 m. vokiečių publikuotas Europos etnografinis žemėlapis. Jame kaip ištisinis plotas viena spalva pažymėtas lietuvių ir latvių gyvenamas plotas, apimant ir Prūsijos Karalystės teritorijoje buvusias lietuviškai kalbėjusias žemes. Šis ir kiti žemėlapiai atspindi kai kuriuos platesnius dalykus ir sąryšius, kurie bus aptarti nagrinėjant lietuvių-latvių konfederacijos idėją.

Prof. Dalia KUIZINIENĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva)

Baltiškųjų ženklų kaita šiuolaikinėje lietuvių ir latvių kultūroje

Tiek lietuvių, tiek ir latvių kultūrose yra įsitvirtinę tradiciniai kultūriniai archetipai, kuriuos suformavo abiejų tautų kultūras įtakoję istoriniai, geopolitiniai, kultūriniai veiksniai. Per pastaruosius 20 metų tie stereotipai kinta, o jų pokyčiai yra ryškiausi šiuolaikinės lietuvių ir latvių literatūros bei dailės lauke.

Pranešime bus susitelkta ties keliais aspektais. Pirmiausia, kaip kinta istorinė vaizduotė šiuolaikinėje lietuvių ir latvių literatūroje bei dailėje, aktualizuojant istorinį naratyvą bei jo fragmentaciją pastarųjų penkerių metų (e)migrantinėje kultūroje. Antrasis pranešimo segmentas siekia ryškinti baltiškojo identiteto transformacijas, kurios ypač išryškėja per santykius su kitataučiais, baltiškojo ir vakarietiškojo, baltiškojo ir Rytų europiečio mentaliteto lyginimą.